

Klaster a regionálne bariéry podnikania v SR (Clusters and the regional barriers of entrepreneurship in Slovakia)

prof. Ing. MILAN BUČEK, DrSc.
University of Economics in Bratislava
Dolnozemska 1, 852 19 Bratislava
Slovakia

Abstract

The popularity of the clusters idea for regional policy makers. The “umbrella” formulation for many other concepts (networks, buyer and supplier, partnership, links etc.). The used and misused clusters as partially concept of the Porters model. Value chain and upgrading of enterprises. Confusing substitution – clusters and clusters initiatives.

The entrepreneurial environment in the Slovak Republic, changes in business environment. The barriers of absorption capacity of the Slovak regions.

Key words: clusters, cluster initiative, research of entrepreneurial barriers in Slovakia

V ostatnom období stúpa skúmanie klastrov a ich miesto v regionálnom a lokálnom rozvoji SR. Významne tomu napomohla lokalizácia nadnárodných firiem automobilového priemyslu. Pri tomto skúmaní si treba uvedomiť niektoré skutočnosti:

- Klaster sa stále častejšie používajú ako „dáždnikový“ pojem pre iné blízke pojmy (partnerstvá, siete, odb.-dodavateľské vzťahy a pod.)
- Regionálny a lokálny rozvoj je stále viac závislý a stimulovaný spätnou väzbou medzi jednotlivými aktérmi rozvoja.
- Znalosť lokálneho a regionálneho prostredia, noví aktéri regionálneho rozvoja novým spôsobom vplývajú na všetky procesy a teda aj na klaster.
- nutnosť spoločného „rozvojového“ konsenzu (formulovanie cieľov, otázky implementácie, spolufinancovanie a pod.) napomáha klastrovým iniciatívam.
- Tvorba kooperatívneho prostredia

Podľa definície EC (1) sú klaster skupiny nezávislých firiem a pridružených inštitúcií, ktoré spolupracujú aj si konkurujú. Sú geograficky rozmiestnené v jednom alebo viacerých regiónoch, ale môžu mať aj globálny rozsah.

M. Porter (2) vyslovuje hypotézu, že vzájomné prepojené odvetvia sústredené geograficky na vymedzenom území sú hnacou silou národného, regionálneho a miestneho rozvoja.

Zdroje konkurenčnej výhody sú rôzne v rôznych priemyselných odvetviach a v rôznych regiónoch. Všeobecne môžu mať tie najúspešnejšie klaster nejaký unikátny zdroj konkurenčnej výhody, ktorý ich odlišuje od podobných klastrov kdekoľvek na svete. Porterov diamant poskytuje rámec pre analýzu konkurenčnej výhody.

Feser (3) formuloval možné omyly v aplikácii koncepcie klastrov:

- Interdependencia, nie klastre spôsobuje nárast produktivity.
- Klastre nemožno nájsť, napriek tomu, že ekonomické výstupy existujú.
- Nájdete a zmapujete klastry, ale sa mýlite (napr. použitím „hrubých metód“ – IO-analýza, lokalizačný koeficient apod.)
- Zvolená politika pomáha rastu klastra, ale zároveň zabraňuje vzniku nových sektorov.
- Navrhnete politiku napomáhajúcu klastrom, ale tieto nerastú, s nejasnou efektívnosťou.

Poňatie klastrových iniciatív:

Klastrovú iniciatívu možno charakterizovať jako formu organizovaného úsilia pre zvýšenie rastu a konkurencieschopnosti prostredníctvom klastrov v regióne, ktorá zahŕňa firmy v budúcom klastru, zástupcov verejného sektoru, výskumnú a vzdelávaciu komunitu a ďalšie inštitúcie.

Klastrové iniciatívy sa tak stávajú nejdôležitejšou zložkou v procese zvyšovanie rastu a konkurencieschopnosti v budúcom klastru. (Sölvell, Ö., Lindquist, G., Ketels, Ch. (4)

Príkladom tvorby klastra je na Slovensku lokalizácia firmy KIA v Žilina.

Tabuľka 1 zobrazuje prehľad kórejských spoločností, ktoré nasledovali investíciu spoločnosti Kia Motors na Slovensko.

Tabuľka 1 Hlavní kórejskí dodávateľia

	Dodávateľ	Sídlo	Dodávané diely
1	Donghee Slovakia	Strečno	palivová nádrž pričný nosič rámové rameno
2	Dongil Rubber Belt Slovakia	Považská Bystrica	gumové profilové tesnenia
3	Hanil E-Hwa Automotive Slovakia	Dubnica nad Váhom	interiérové a exteriérové diely z plastu, interiérové trim diely
4	Matador- Dongwon	Dubnica nad Váhom	dverový rám výstuha do dverí
5	Mobis Slovakia	Teplička nad Váhom	prístrojová doska predný modul podvozkový modul predný modul riadenia
6	PHA – ArvinMeritor	Kysucké Nové Mesto	dverový modul
7	Sewon ECS Slovakia	Lednické Rovne	kabeláž
8	SL - Hella Slovakia	Kočovce	zadný svetlomet tretie brzdomé svetlo predný svetlomet predné a zadné hmlové svetlo
9	Sungwoo Hitech Slovakia	Ostrava, Česká republika	lisované diely a výstupy z ocele
10	Visteon Slovakia (Halla Climate Control)	Dubnica nad Váhom	ohrievač chladiaci modul kúrenie klimatizácia
11	Hysco Slovakia	Teplička nad Váhom	spracovanie oceľového materiálu
12	Iljin EU	Pravenec	system zavesenia kolies (predné a zadné rohové moduly)
13	Glovis Slovakia	Teplička nad Váhom	logistika

Zdroj: Kórejskí dodávateľia na Slovensku. Kia Family News, č.15, Júl 2006, str.7

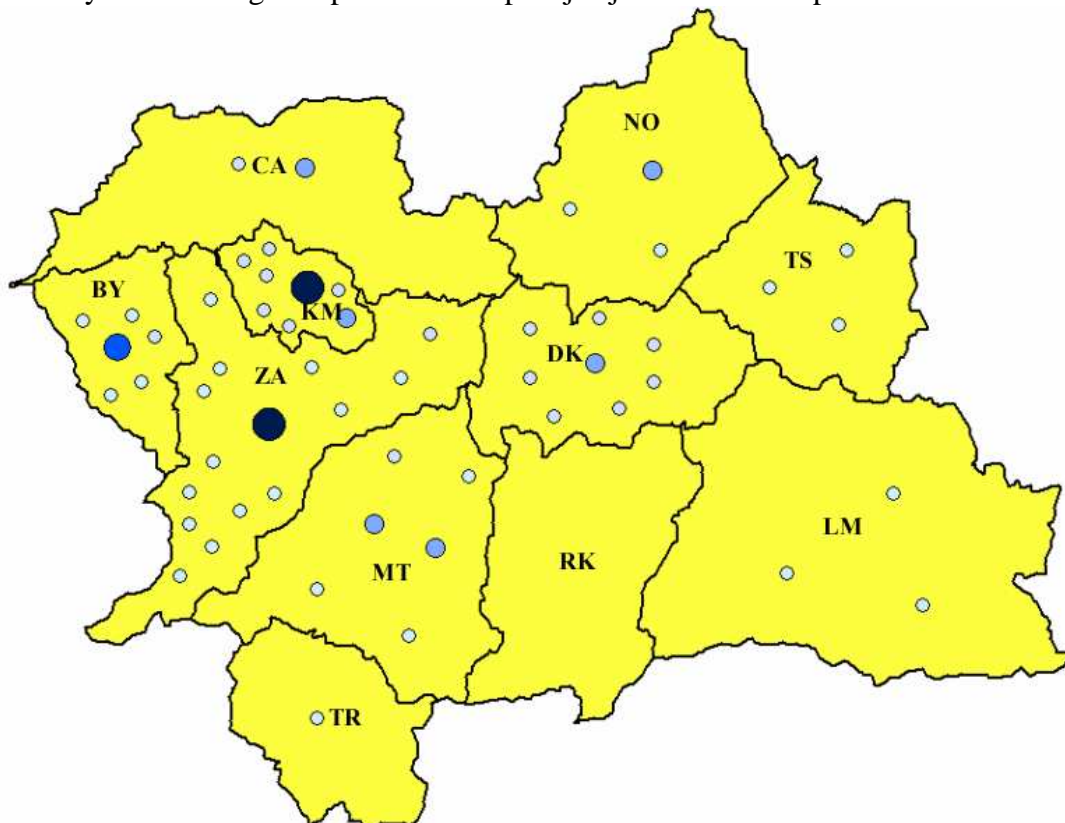
Na základe údajov o spoločnostiach etablovaných v Žilinskom kraji získaných v anketovom prieskume (Raffajová, 2007) možno zostaviť tabuľku, v ktorej sa dajú roztriediť spoločnosti podľa jednotlivých sektorov, produktu, krajiny pôvodu, lokality a počtu zamestnancov.

Automobilový priemysel je komplexným odvetvím, ktoré primárne vplýva na strojársky, hutnícky, chemický priemysel i výrobu gumy a plastov, ďalej bolo treba spracovať údaje iba o spoločnostiach priamo pôsobiacich v týchto odvetviach. Tabuľka s údajmi o týchto spoločnostiach je uvedená ako Obr. 2.

Spoločnosti možno rozdeliť do štyroch skupín podľa počtu zamestnancov a označiť ich rôzne veľkými symbolmi.

- 15- 555
- 556- 1095
- 1096- 1635
- 1636- 2175

Z Obr. 2 vyplýva, že spoločnosti sa zokupujú najviac v okolí Žiliny.. Touto geografickou koncentráciou firmy znižujú náklady na logistiku, ktoré v súčasnosti tvoria nemalú nákladovú položku. V okolí Žiliny je veľmi dobrá dopravná infraštruktúra, ktorá sa bude ďalej budovať hlavne na východ a severozápad. Nie menej podstatným dôvodom je, že v Žiline sídli univerzita spolu s vedecko- technologickým parkom. To umožňuje rýchlejší prenos nových technológií do praxe a zabezpečuje aj kvalifikovanú pracovnú silu.

Obr. 2: Buček M.- Majchrák,M.: Inovačné aktivity a väzby v automobilovom priemysle, DP, EU Bratislava, 2007

Pre zistenie miery koncentrácie automobilového priemyslu v Žilinskom kraji možno použiť koeficient lokalizácie.

Hodnota LQ vyššia ako 1 ukazuje na regionálnu špecializáciu, tzn. že dané odvetvie zamestnáva väčší podiel pracovnej sily na úrovni NUTS4 než na vyššej úrovni, u LQ menšej ako 1 je tomu naopak. Automobilový priemysel je nadpriemerne koncentrovaný v štyroch okresoch kraja. Vo zvyšných okresoch je podpriemerne koncentrovaný. Najviac je koncentrovaný v Kysuckom Novom Meste, kde LQ dosahuje hodnotu až 4,86. Najmenej koncentrovaný je v Ružomberku, kde nepôsobí ani jedna spoločnosť súvisiaca s automobilovým priemyslom. V Žilinskom okrese koeficient lokalizácie dosiahol hodnotu iba 0,99 ale je tu predpoklad jeho rastu, keďže automobilka Kia má v pláne zvýšiť počet zamestnancov zo súčasných 2 300 na 3 000, Mobis Slovakia zo súčasných 500 na 1 300 a spoločnosť Johnson Controls zo 100 na 460 zamestnancov. Potom by koeficient lokalizácie mal presiahnuť hodnotu 1,3, čiže nadpriemernú úroveň koncentrácie automobilového priemyslu.

V široko koncipovanej výskumnej úlohe „Analýza podnikateľského prostredia a bariér absorpčnej schopnosti regiónov“ sa Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja HHF EU v Bratislave, Technická univerzita v Košiciach Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici Ekonomický ústav SAV, BIC v Banskej Bystrici (celkovo 32 výskumných pracovníkov)

- Veľký network nebývalý v podmienkach SR, pozitívna spolupráce troch verejnoprávnych fakúlt SR
- Rozsiahly dotazníkový prieskum, prehĺbený špecifickými prieskumami takmer v každej kapitole
- Zahnutie kontextu európskej integrácie do jednotlivých častí
- Rôznosť participácie, aktivity a kvality (vysoko hodnotené dodávateľské časti od externistov)

ZÁVEREČNÁ SPRÁVA VÝSKUMNEJ ÚLOHY „Analýza podnikateľského prostredia a bariér absorpčnej schopnosti regiónov“ DOSTUPNÁ NA WEBOVEJ STRÁNKE:

<http://www.tuke.sk/IRKR/Anproba>

Odvolávky:

- (1) EUROPEAN COMMISSION 2000b. Innovation Policy in a Knowledge Based Economy. Luxembourg: EurOp 2000
- (2) PORTER, M. 1990. The Competitive Advantage of Nations. London: MacMillan 1990.
- (3) Feser, E: Prezentácia, Klub regionalistov, Bratislava, 2005
- BERGMAN, E. M., FESER, E. J. 1999. Industrial and Regional Clusters Concepts and Comparative Applications. The Web Book of Regional Science na stránke The West Virginia University, <http://www.rri.wvu.regsbooks>
- (4) Sölvell, Ö., Lindquist, G., Ketels, Ch.: The Cluster Initiative Greenbook, Stockholm: 2003.

Literatúra:

- BUČEK, M. a kol: Regionálny rozvoj: novšie teoretické koncepcie, Vyd. Ekonóm, Bratislava 2006
- BUČEK, M: Research on Entrepreneurial Environment and Regional Barriers, 46th Congress of the European Regional Science Association, Volos, Grécko, 2006
- BERGMAN, E. M., FESER, E. J. 1999. Industrial and Regional Clusters Concepts and Comparative Applications. The Web Book of Regional Science na stránke The West Virginia University, <http://www.rri.wvu.regsbooks>
- COOKE, P., MORGAN, K. 1998. The Associational Economy: Firms, Regions and Innovation. Oxford: Oxford University Press 1998.

-
- LUNDEVALL, B.-A. 2002. The University in the Learning Economy. Druid Working Paper No. 02-06 (internet version).
- BERGMAN, E. M., FESER, E. J. 1999. Industrial and Regional Clusters Concepts and Comparative Applications. The Web Book of Regional Science na stránke The West Virginia University, <http://www.rri.wvu.edu/regsbooks>
- KRUGMAN, P. 1991 Geography and Trade. Lueven and Cambridge: MIT Press 1991.
- MAIER, G., TÖDLING, F. 1998. Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Bratislava: Elita 1998
- Pásztorová, J, Skorvagová,S.: Globálne aspekty automobilového priemyslu. Medzinárodné vzťahy, 2005, roč. 3, č.2, s. 82-89.
- PORTER, M. 1990. The Competitive Advantage of Nations. London: MacMillan 1990.
- PORTER, M. 2000. Location, Competition and Economic Development Local Clusters in a Global Economy. Economic Development Quarterly 14 1, s. 15 – 34, Sage Publications.
- Raffajová, E.<eva.raffajova@sario.sk>. 2007-5-4. Etablované spoločnosti.
- REHÁK, Š., SIRÁK, M. 2002. Industry Clustering and Internationalisation in Slovakia. Paper presented at the OECD East West Cluster Conference, Italy: Udine and Grado 28–31 October 2002 <http://www.oecd.org/EN/document/0,,EN-document-545-nodirectorate-no-20-37045-23,00.html>
- SOKOL, M. 2002. Poznatková ekonomika problémy a výzvy. Ekonomický časopis, 50, č.1, s. 85–106.